

Mae Brechu yn achub bywydau
Vaccination saves lives

Brechu HPV

Amddiffyn rhag haint HPV er mwyn
helpu i leihau eich risg o ganser

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

**Ni allwch amddiffyn eich hun
rhag popeth.**

**Ond gallwch gael eich brechu
rhag y feirws papiloma dynol
(HPV), sef feirws cyffredin
sy'n gallu achosi llawer o
wahanol fathau o ganser.**

Y rhaglen frechu HPV

Mae dros 280 miliwn o ddosau o'r brechlyn HPV wedi'u rhoi ledled y byd, gan gynnwys 120 miliwn o ddosau yn yr UD a thros 10 miliwn yn y DU.

Mae'r brechlyn HPV wedi cael ei gynnig i bob merch ym mlwyddyn 8 yr ysgol ers mis Medi 2008. Ers mis Medi 2019, mae'r brechlyn hefyd wedi cael ei gynnig i fechgyn ym mlwyddyn 8. Mae hyn oherwydd bod y dystiolaeth yn glir bod y brechlyn HPV helpu i amddiffyn bechgyn a merched rhag mathau penodol o ganser.

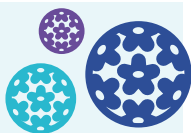

Beth yw HPV a sut y mae'n lledaenu?

Mae HPV yn feirws cyffredin iawn, nad oes ganddo unrhyw symptomau fel arfer.

Mae'n debyg na fydd pobl hyd yn oed yn gwybod eu bod yn cario'r feirws, **ac yn y rhan fwyaf o bobl mae HPV yn clirio'n gyflym.**

Os nad ydych yn gwybod bod y feirws gennych, mae'n golygu **y gallwch ei drosglwyddo i eraill.**

Bydd mwy na saith o bob 10 o bobl nad ydynt wedi cael y brechiad HPV yn cael eu heintio.

Mae HPV yn byw ar y croen yn ardal yr organau cenedlu (eich rhannau preifat) ac o'i hamgylch ac mae fel arfer yn cael ei ledaenu drwy gyswllt rhywiol agos. Nid yw condomau'n darparu amddiffyniad llwyr rhag HPV. Mae cael y brechlyn bellach yn eich amddiffyn rhag risgiau yn y dyfodol.

Efallai na fydd symptomau ar unwaith, ond gall HPV arwain at ganserau fel:

- canser ceg y groth (mewn menywod);
- rhai canserau'r geg a'r gwddf; a
- rhai mathau o ganser yr anws ac ardal yr organau cenedlu.

Gall HPV hefyd achosi defaid gwenerol, sef un o'r mathau mwyaf cyffredin o heintiau a drosglwyddir yn rhywiol.

Pa wahaniaeth y mae'r brechlyn HPV wedi'i wneud hyd yma?

- Disgwylir y bydd y brechlyn yn achub cannoedd o fywydau bob blwyddyn yn y DU. Mae astudiaeth ddiweddar yn Lloegr wedi dangos gostyngiad o 90% mewn HPV sy'n achosi cancer mewn menywod ifanc yn eu 20au a gafodd eu brechu pan oeddent yn 12-13 oed.
- Mae'r brechlyn HPV hefyd yn eich amddiffyn rhag dros 90% o heintiau defaid gwenerol.

Cael y brechlyn HPV

Rhoddir y brechlyn yn eich braich ac fel arfer mae angen dau bigiad arnoch er mwyn cael eich amddiffyn yn llawn. Fel arfer rhoddir y pigiad cyntaf ym mlwyddyn 8 yr ysgol. Bydd nyrs yr ysgol neu'r tîm brechu yn rhoi gwybod i chi pan fydd angen i chi gael y ddau bigiad.

Er mwyn rhoi'r amddiffyniad gorau i chi, dylid rhoi'r brechlyn cyn i chi ddechrau cael rhyw. Os ydych yn cael rhyw dylech gael y brechlyn o hyd.

Y brechlyn HPV

Ers 2012, Gardasil yw'r brechlyn HPV a ddefnyddir yn y DU. Rywbryd yn ystod blwyddyn academiaidd 2021 i 2022 bydd y brechlyn HPV yn newid i Gardasil 9. Os cawsoch Gardasil ar gyfer eich dos cyntaf gallwch gael Gardasil 9 ar gyfer yr ail ddos. Gall bechgyn a merched gael y brechlyn HPV.

Gall unrhyw un ddal, cario a throsglwyddo HPV. Mae cael y brechlyn HPV pan fydd yn cael ei gynnig i chi yn sicrhau eich bod wedi'ch amddiffyn ar gyfer eich dyfodol.

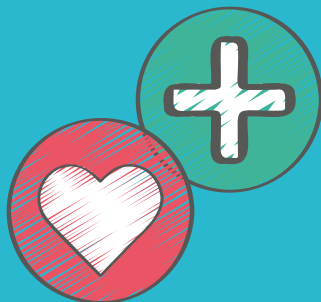

Sgil-efeithiau'r brechlyn HPV

Mae'r sgil-efeithiau fel arfer yn ysgafn. Y sgil-ffaith fwyaf cyffredin yw braich ddolurus, chwyddedig neu goch lle cawsoch y pigiad. Mae hyn fel arfer yn diflannu o fewn ychydig ddyddiau. Mae'r sgil-efeithiau llai cyffredin yn cynnwys cur pen, cyfog a thwymyn. Mae sgil-efeithiau difrifol yn brin iawn.

Fel gyda phob brechlyn, mae adroddiadau am sgil-efeithiau yn cael eu monitro'n agos a'u hadolygu. Mae adolygiadau helaeth o ddiogelwch y brechlyn HPV wedi canfod nad yw tystiolaeth yn cefnogi cysylltiad rhwng y brechlyn a sawl salwch difrifol a chronig (hirdymor). I gael rhagor o wybodaeth, ewch i [who.int/groups/global-advisory-committee-on-vaccine-safety/topics/human-papillomavirus-vaccines/safety](https://www.who.int/groups/global-advisory-committee-on-vaccine-safety/topics/human-papillomavirus-vaccines/safety)

Gallwch chi neu eich rhiant neu ofalwr roi gwybod am unrhyw sgil-efeithiau tybiedig brechlynnau a meddyginiaethau drwy'r cynllun Cerdyn Melyn. Gallwch wneud hyn ar-lein yn yellowcard.mhra.gov.uk neu drwy ffonio'r llinell gymorth (am ddim) ar **0800 731 6789** (dydd Llun i ddydd Gwener, 9am i 5pm).

A oes unrhyw resymau pam na ddylwn gael fy mrechu?

Prin iawn yw'r bobl ifanc yn eu harddegau na allant gael eu brechlyn HPV. Ni ddylech gael y brechlyn os ydych wedi cael adwaith difrifol (sy'n peryglu bywyd) i unrhyw gynhwysyn yn y brechlyn neu i ddos blaenorol o'r brechlyn HPV. Gelwir yr adwaith difrifol hwn yn adwaith anaffylactig. Mae'r adweithiau hyn yn eithriadol o brin brin ac mae nyrsys wedi'u hyfforddi'n llawn i ddelio â nhw.

Os ydych wedi cael adwaith difrifol i frechiad yn y gorffennol, mae'n bwysig eich bod yn cynnwys y manylion am hyn ar eich ffurflen ganiatâd. Mae hefyd yn bwysig eich bod yn dweud wrth y person sy'n rhoi'r brechlyn i chi.

Os oes gennych fân salwch heb dymheredd, fel annwyd, dylech gael y brechiad o hyd. Os ydych yn sâl gyda thymheredd uchel, gohiriwch y brechiad nes eich bod yn well.

Hefyd, siaradwch â'ch meddyg neu nyrs cyn cael y brechiad os yw'r canlynol yn wir:

- mae gennych anhwylder gwaedu; neu
- rydych wedi cael confylsiynau (ffitiau) nad ydynt yn gysylltiedig â thwymyn.

Beth ddylwn ei wneud os byddaf yn teimlo'n sâl ar ôl y brechiad?

Os oes gennych dymheredd ac yn teimlo'n sâl ar ôl y brechiad, gallwch gymryd parasetamol i'ch helpu i deimlo'n well. Darllenwch y cyfarwyddiadau ar y pecyn yn ofalus a chymryd y dos cywir ar gyfer eich oedran. Nid ydym yn argymhell eich bod yn cymryd y feddyginiaeth hon cyn cael y brechlyn i geisio atal tymheredd rhag datblygu.

Cofiwch, os ydych o dan 16 oed ni ddylech gymryd meddyginiaeth sy'n cynnwys asbrin.

Gwybodaeth ychwanegol i ferched

Mae cael y brechiad HPV rhwng 12 a 14 oed, wedi'i ddilyn gan sgrinio serfigol rheolaidd pan fyddwch yn 25 oed, yn cynnig yr amddiffyniad gorau posibl rhag cancer ceg y groth.

A oes angen i mi fynd i gael sgrinio serfigol os ydw i wedi cael y brechlyn?

Anyone aged 25 to 64 who lives in Wales and has a cervix is offered cervical screening (smear) tests.

Mae unrhyw un rhwng 25 a 64 oed sy'n byw yng Nghymru ac sydd â cheg y groth yn cael cynnig profion sgrinio serfigol (taeniad). Bydd y brechlyn yn atal tua saith o bob 10 o achosion o ganser ceg y groth, ond gall sgrinio ddod o hyd i haint HPV risg uchel arall nad yw'n cael ei gwmpasu gan y brechlyn. Drwy ddod o hyd i haint HPV neu newidiadau celloedd yn gynnar, gall sgrinio atal cancer ceg y groth rhag datblygu. I gael rhagor o wybodaeth, ewch i [icc.gig.cymru/gwasanaethau-a-thimau/sgrinio/sgrinio-serfigol-cymru1](https://www.icc.gig.cymru/gwasanaethau-a-thimau/sgrinio/sgrinio-serfigol-cymru1)

Beth am y canserau eraill?

Ar hyn o bryd, nid oes rhaglenni sgrinio ar gyfer canserau eraill sy'n gysylltiedig â HPV. Os ydych yn pryderu am unrhyw symptomau, siaradwch â'ch practis meddyg teulu.

**Pigiad bach?
Mae'n werth
chweil!**

Unrhyw gwestiynau?

Beth sydd angen i mi ei wneud?

Os byddwch yn cael ffurflen ganiatâd a thaflen wybodaeth gan yr ysgol, sicrhewch eich bod chi a'ch rhiant neu ofalwr yn darllen y wybodaeth am y brechiad, llofnodi'r ffurflen ganiatâd a'i dychwelyd i'r ysgol cyn gynted â phosibl. Mae'n well cynnwys eich rhiant neu ofalwr yn eich penderfyniad ynghylch cael y brechiad, ond mewn rhai amgylchiadau gallwch roi caniatâd ar gyfer y brechiad eich hun os ydych yn deall yn llawn beth sy'n cael ei gynnig.

Beth os ydw i wedi colli fy ffurflen ganiatâd?

Gallwch gael un arall – siaradwch â nyrs eich ysgol cyn gynted â phosibl.

Beth os nad wyf wedi cael fy mrechlyn HPV cyntaf pan fyddaf yn 15 oed?

Mae'r brechlyn HPV yn gweithio orau cyn i chi erioed ddod i gysylltiad â'r feirws. Os nad ydych wedi cael unrhyw frechlyn HPV cyn eich pen-blwydd yn 15 oed dylech ei drafod gyda'ch nyrs ysgol, y tîm brechu neu bractis meddyg teulu. Byddant yn rhoi gwybod i chi faint o ddsau y bydd eu hangen arnoch a ble y gallwch gael y brechiad.

Collais fy mrechiad. A allaf ei gael o hyd?

Gallwch. Os ydych yn y grwpiau cymwys ac wedi colli unrhyw rai o'ch brechiadau HPV yn yr ysgol, gallwch eu cael hyd at eich pen-blwydd yn 25 oed. Dylech geisio dal i fyny cyn gynted â phosibl. Cysylltwch â nyrs eich ysgol, y tîm brechu neu bractis meddyg teulu a'i drafod gyda nhw i weld a allwch ei gael.

A yw hyn yn golygu na allaf gael canser?

Nac ydy. Mae'r brechlyn HPV yn eich amddiffyn rhag y rhan fwyaf o fathau o HPV, ond nid pob un ohonynt. Gan y gall HPV arwain at ganser, mae'r brechlyn hwn yn ymwneud â lleihau eich risg.

A fyddaf yn cael fy mrechu rhag clefydau eraill yn yr ysgol?

Byddwch, cewch gynnig brechiadau eraill cyn i chi adael yr ysgol fel:

- dos atgyfnerthu o'r brechlyn Td/IPV, sy'n helpu i amddiffyn yn erbyn tetanws, difftheria a pholio.
- brechlyn MenACWY, sy'n helpu i amddiffyn rhag llid yr ymennydd; a
- y brechlyn MMR sy'n amddiffyn rhag y frech goch, clwy'r pennau a rwbela (os nad ydych wedi cael y 2 ddos a argymhellir eto).

Mewn ardaloedd lle nad yw'r brechiadau hyn ar gael yn yr ysgol byddwch yn gallu eu cael gyda'ch practis meddyg teulu.

A fyddaf yn cael cynnig y brechlyn COVID-19?

Mae rhai pobl ifanc bellach yn cael cynnig y brechlyn COVID-19. Os ydych yn gymwys, cewch wybod pryd a ble y gallwch ei gael. I gael rhagor o wybodaeth, ewch i icc.gig.cymru/pynciau/imiwneiddio-a-brechlynnau/gwybodaeth-brechlyn-covid-19/cymhwystra-ar-gyfer-y-brechlyn

Rhestr wirio brechlyn HPV

- ✓ Siaradwch â'ch rhiant neu ofalwr am gael y brechlyn HPV a gadewch iddynt ddarllen y ffurflen ganiatâd a'r daflen wybodaeth.
- ✓ Os oes gennych gwestiynau o hyd, siaradwch â nyrs eich ysgol - mae yno i helpu.
- ✓ Dychwelwch y ffurflen ganiatâd wedi'i llofnodi i'r ysgol.
- ✓ Sicrhewch eich bod yn mynd i'r ysgol ar y diwrnod brechu. Os byddwch yn ei gollu am ba reswm bynnag, dylech gael mwy o gyfleoedd i gael y brechlyn.
- ✓ Os ydych wedi gadael yr ysgol neu os nad ydych yn siŵr a ydych wedi colli unrhyw frechiadau, siaradwch â'ch practis meddyg teulu.

I gael rhagor o wybodaeth

Os oes gennych unrhyw gwestiynau neu os ydych am gael rhagor o wybodaeth, ewch i **111.wales.nhs.uk**, siaradwch â'ch meddyg neu nyrs neu ffoniwch **GIG 111 Cymru**.

Os nad yw **111** ar gael yn eich ardal chi, ffoniwch **0845 46 47**. Mae galwadau o linellau tir a ffonau symudol yn costio 2c y funud (ynghyd â thâl arferol eich darparwr ffôn).

Gallwch ddod o hyd i ragor o wybodaeth am y brechlyn HPV yn: **111.wales.nhs.uk/livewell/vaccinations**

Mae gwybodaeth am ganser ceg y groth ar gael drwy fynd i wefan Ymddiriedolaeth Canser Ceg y Groth Jo yn: **jostrust.org.uk**

Mae rhestr gyflawn o gynhwysion a sgil-ffeithiau posibl ar gyfer y brechlyn Gardasil ar gael yn y daflen gwybodaeth i gleifion yn: **medicines.org.uk/emc/medicine/19033**

Mae rhestr gyflawn o gynhwysion a sgil-ffeithiau posibl ar gyfer y brechlyn Gardasil ar gael yn y daflen gwybodaeth i gleifion yn: **medicines.org.uk/emc/product/7330/pil**

Gallwch ddarllen y Crynodeb o Nodweddion Cynnyrch yn: **medicines.org.uk/emc/search?q=gardasil**

Mae'r amserlen frechu sy'n dangos i chi pa frechiadau a gynigir yn rheolaidd yng Nghymru ar gael yn: **111.wales.nhs.uk/CompleteSchedule**

Gallwch gael gwybod sut y mae'r GIG yn defnyddio eich gwybodaeth yn: **111.wales.nhs.uk/AboutUs/Yourinformation/?locale=cy**

I archebu rhagor o gopiâu o'r daflen hon, ewch i: **icc.gig.cymru/gwasanaethau-a-thimau/adnoddau-gwybodaeth-iechyd**

Diwygiwyd Tachwedd 2021

© Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru
(gyda chydabyddiaeth i Iechyd Cyhoeddus yr Alban)
ISBN 978-1-78986-154-109